

POSTANOWIENIE

Dnia 25 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Joanna Lemańska (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Aleksander Stępkowski
SSN Grzegorz Żmij

w sprawie ze skargi B. K.

na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki
w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w Poznaniu w sprawie o sygn.
III AUa 275/22,

z udziałem Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Apelacyjnego w Poznaniu
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 25 października 2023 r.,

- 1. stwierdza, że przed Sądem Apelacyjnym w Poznaniu w sprawie o sygn. III AUa 275/22 nastąpiła przewlekłość postępowania;**
- 2. przyznaje B. K. od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Poznaniu sumę pieniężną w wysokości 2000 (dwóch tysięcy) złotych;**
- 3. oddala skargę w pozostałym zakresie;**
- 4. zwraca z urzędu B. K. ze Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Poznaniu kwotę 200 (dwieście) złotych tytułem nienależnie pobranej opłaty sądowej od skargi.**

UZASADNIENIE

Pismem z 30 sierpnia 2023 r. (data nadania pisma w placówce pocztowej) B. K. (dalej: „Skarżąca”) wniosła do Sądu Apelacyjnego w Poznaniu skargę na

przewlekłość w postępowaniu sądowym toczącym się przed tym Sądem pod sygn. III AUa 275/22. Wskazując, że w przedmiotowym postępowaniu doszło do nieuzasadnionej zwłoki, Skarżąca domagała się zasądzenia na swoją rzecz od Skarbu Państwa kwoty 20 000 zł oraz zobowiązania Sądu Apelacyjnego w Poznaniu do niezwłocznego rozpoznania wniesionej przez nią apelacji od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z 9 grudnia 2021 r., VIII U 1879/21. Skarżąca wniosła również o zasądzenie na swoją rzecz zwrotu kosztów postępowania.

Uzasadniając skargę, Skarżąca podniosła, że od 9 lutego 2022 r. do dnia sporządzenia skargi na przewlekłość, Sąd Apelacyjny w Poznaniu nie rozpoznał wniesionej przez nią apelacji od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z 9 grudnia 2021 r., VIII U 1879/21, mimo że w sprawie zgromadzono już cały materiał dowodowy. Skarżąca wskazała jednocześnie, że spór w przedmiotowej sprawie dotyczy nieuwzględnienia w należnym jej świadczeniu emerytalnym kwoty 946,36 zł.

Skarb Państwa – Prezes Sądu Apelacyjnego w Poznaniu w odpowiedzi na skargę stwierdził, że z obiektywnego punktu widzenia nie istniała możliwość rozpoznania sprawy apelacyjnej o sygn. III AUa 275/22 we wcześniejszym terminie.

Uzasadniając swoje stanowisko, Prezes Sądu Apelacyjnego w Poznaniu wskazał, że przy uwzględnieniu znacznego obciążenia sędziów tego Sądu, rozpoznanie sprawy, będącej przedmiotem skargi, nastąpiło w normalnym toku podejmowania czynności procesowych. Sprawa ta nie miała przy tym charakteru sprawy pilnej w rozumieniu przepisów Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych (tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 2046 ze zm., dalej: „Regulamin urzędowania sądów powszechnych”). Jednocześnie Prezes Sądu Apelacyjnego w Poznaniu dodał, że w sprawie objętej skargą w dniu 20 września 2023 r. odbyło się posiedzenie niejawne, na którym wydano wyrok oddalający apelację Skarżącej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z treścią art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu

przygotowawczym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1725, dalej: „ustawa o skardze na przewlekłość”), strona może wnieść skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiło naruszenie jej prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, jeżeli postępowanie zmierzające do wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie trwa dłużej niż to konieczne dla wyjaśnienia istotnych okoliczności faktycznych i prawnych albo dłużej niż to konieczne do załatwienia sprawy egzekucyjnej lub innej dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego.

Ustawodawca w ustawie o skardze na przewlekłość nie określił wyraźnie, jaki okres oczekiwania na rozpoznanie sprawy należy uznać za nieuzasadnioną zwłokę. Niemniej w orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowane jest stanowisko, że przewlekłość jest pojęciem odnoszącym się do konkretnego zdarzenia, które po wnikliwej analizie należałoby uznać za nadmiernie rozciągnięte w czasie i niezasadnie przedłużające się (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2021 r., I NSP 20/21 oraz z 15 listopada 2022 r., I NSP 322/22).

Podnosi się przy tym, że ocena, czy w konkretnej sprawie doszło do przewlekłości postępowania, nie powinna ograniczać się wyłącznie do upływu czasu i subiektywnych odczuć skarżącego, lecz powinna być wypadkową czynników obiektywnych oraz czasu niezbędnego do podejmowania działań zgodnych z obowiązującymi przepisami, przewidującymi zachowanie określonych procedur (zob. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 11 maja 2005 r., II S 26/05).

Oceniając, czy w danej sprawie mamy do czynienia z przewlekłością postępowania, należy zatem brać pod uwagę kryteria określone w art. 2 ust. 2 tej ustawy, zgodnie z którymi dla stwierdzenia, czy w sprawie doszło do przewlekłości postępowania, należy w szczególności ocenić terminowość i prawidłowość czynności podjętych przez sąd w celu wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie, a także uwzględnić łączny dotychczasowy czas postępowania, od jego wszczęcia do chwili rozpoznania skargi, charakter sprawy, stopień faktycznej i prawnej jej zawichości, znaczenie dla strony,

która wniosła skargę, rozstrzygniętych w niej zagadnień oraz zachowanie się stron, a w szczególności strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania.

Podobnie przesłanki stwierdzenia przewlekłości postępowania określa Europejski Trybunał Praw Człowieka, wskazując, że przy ocenie, czy przewlekłość postępowania jest nieuzasadniona, powinna następować w świetle szczególnych warunków sprawy i przy uwzględnieniu takich kryteriów, jak skomplikowanie (stopień złożoności) sprawy, zachowanie stron i organów prowadzących sprawę oraz znaczenia materii objętej skargą (zob. wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka: z 21 września 2000 r., skarga nr 33082/96, w sprawie *Wojnowicz przeciwko Polsce*; z 4 kwietnia 2000 r., skarga nr 38670/97, w sprawie *Dewicka przeciwko Polsce*; z 26 października 2000 r., skarga nr 25693/94, w sprawie *Sobczyk przeciwko Polsce*; z 26 lipca 2001 r., skarga nr 29691/96, w sprawie *Jedamski przeciwko Polsce*; z 14 stycznia 2003 r., skarga nr 39505/98, w sprawie *W.M. przeciwko Polsce*; zob. też M.A. Nowicki, *Europejski Trybunał Praw Człowieka – orzecznictwo, Tom I – Prawo do rzetelnego procesu sądowego*, Kraków 2001, s. 46 i n. oraz powołane tam orzecznictwo tego Trybunału).

Powyższe oznacza, że standard ochrony prawa do rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki ma charakter zindywidualizowany (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 11 lipca 2019 r., I NSP 48/19; z 6 maja 2020 r., I NSP 34/20; z 10 listopada 2020 r., I NSP 142/20; z 28 września 2021 r., I NSP 145/21; z 14 września 2022 r., I NSP 251/22; z 15 listopada 2022 r., I NSP 322/22). Co do zasady więc przewlekłość jest pojęciem względnym i zawsze musi być odnoszona do konkretnych realiów sprawy i przyjętego trybu postępowania. Należy także nadmienić, że jedynie nadmierne odstępstwa od czasu koniecznego do wykonania określonych czynności sądowych, prac i procedur mogą być uznawane za tworzące stan nieuzasadnionej zwłoki (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 13 lipca 2017 r., III SPP 33/17; z 21 kwietnia 2021 r., I NSP 20/21).

Poddając analizie przebieg postępowania apelacyjnego o sygn. III AUa 275/22, należy stwierdzić, że podniesiony w skardze zarzut przewlekłości tego postępowania sądowego jest uzasadniony.

Z badania akt przedmiotowej sprawy wynika, że postępowanie apelacyjne o sygn. III AUa 275/22 zostało zainicjowane apelacją B.K. od wyroku

Sądu Okręgowego w Poznaniu z 9 grudnia 2021 r., wydanego w sprawie o sygn. VIII U 1879/21. Przy czym od momentu wpływu akt tej sprawy wraz z apelacją do Sądu Apelacyjnego w Poznaniu (co nastąpiło 9 lutego 2022 r.) do chwili wniesienia rozpoznawanej skargi na przewlekłość postępowania (co miało miejsce pod koniec sierpnia 2023 r.), tj. przez okres ponad 1,5 roku, nie został wyznaczony termin rozprawy apelacyjnej. Jedyne czynności podjęte w tym okresie przed Sądem Apelacyjnym w Poznaniu polegały zaś wyłącznie na przeprowadzeniu losowania sędziego referenta oraz doręczeniu odpisu apelacji organowi rentowemu. Wyrok w omawianej sprawie apelacyjnej został zaś wydany już po wniesieniu rozpoznawanej skargi, tj. w dniu 20 września 2023 r.

Powyższa sekwencja zdarzeń – przy jednoczesnym uwzględnieniu objętości akt sprawy sądu pierwszej instancji, które w momencie przekazania do Sądu Apelacyjnego w Poznaniu liczyły 1 tom – przemawia za uznaniem, że sporne postępowanie apelacyjne o sygn. III AUa 275/22 toczyło się dłużej, niż to jest konieczne dla prawidłowego wyjaśnienia wszystkich okoliczności faktycznych i prawnych, istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, a tym samym że w postępowaniu objętym skargą nie dochowano wynikających z wyżej powołanego orzecznictwa standardów rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki.

Sąd Najwyższy nie dopatrywał się przy tym w omawianym przypadku przesłanek, które mogłyby usprawiedliwić liczącą ponad 1,5 roku zwłokę w rozpoznaniu sprawy o sygn. III AUa 275/22.

Należy też wyraźnie stwierdzić, że wskazywane przez Prezesa Sądu Apelacyjnego w Poznaniu przyczyny długiego oczekiwania na rozpoznanie spraw apelacyjnych, odnoszące się do znacznego wpływu spraw, nie uzasadniają zaistniałej zwłoki w rozpoznaniu spornego postępowania apelacyjnego.

Nie budzi wątpliwości, że przewlekłość postępowania jest kategorią obiektywną, a obowiązkiem państwa jest zagwarantowanie, by sprawy osób podległych jego jurysdykcji toczyły się bez zbędnej zwłoki (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 6 stycznia 2006 r., III SPP 154/05). Obowiązkiem Państwa jest zatem zapewnienie takiego sposobu funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, aby rozstrzygnięcie sprawy nie trwało dłużej niż to jest konieczne

(por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 21 marca 2006 r., III SPP 13/06; z 21 kwietnia 2021 r., I NSP 20/21).

W postanowieniu z 21 kwietnia 2021 r., I NSP 20/21, Sąd Najwyższy trafnie przy tym podkreślił, że dla strony czy też uczestnika postępowania nie ma znaczenia, gdzie tkwi źródło przewlekłości postępowania: czy w zaniedbaniach i opieszałości sądu, przepracowaniu czy objętości referatu sędziego, czy też w państwie, które nie przyjęło odpowiednich rozwiązań w celu zapobieżenia systemowej przewlekłości postępowań. Zła organizacja wymiaru sprawiedliwości, brak odpowiedniego budżetu czy też zbyt duża ilość spraw przypadająca na jednego sędziego nie powinny obciążać uczestników postępowania. Prawem strony każdego postępowania jest bowiem zgodnie z art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, aby odbyło się ono w rozsądnym terminie (zob. M. Mrowicki, *Przewlekłość postępowania i jej systemowy charakter w Polsce. Glosa do wyroku ETPC z 7 lipca 2015 r., nr: 72287/10, 13927/11 i 46187/11*, LEX/el. 2016, s. 7). Odpowiedzialność za przewlekłe prowadzenie postępowania spoczywa na Państwie, nawet wówczas, gdy nie sposób odpowiedzialności za taki stan rzeczy przypisać - jak ma to miejsce w niniejszej sprawie - konkretnemu sędziemu kierującemu postępowaniem, czy sędziemu pełniącemu obowiązki administracyjne w zakresie organizacji pracy sądu lub wydziału. Przewlekłość postępowania w niniejszej sprawie wynika bowiem z systemowej wadliwości organizacji funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości.

Konkludując, Sąd Najwyższy uznał, że w realiach analizowanej sprawy, stosownie do art. 12 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość, istniały podstawy do stwierdzenia przewlekłości postępowania prowadzonego przed Sądem Apelacyjnym w Poznaniu pod sygn. III AUa 275/22.

Uwzględniając skargę, zgodnie z art. 12 ust. 4 i ust. 5 pkt 1 ustawy o skardze na przewlekłość, Sąd Najwyższy przyznał zarazem na rzecz Skarżącej od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Poznaniu sumę pieniężną w kwocie 2000 zł.

Przyjmuje się, że „odpowiednia suma pieniężna” w rozumieniu art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość stanowi sankcję dla Państwa za wadliwe zorganizowanie wymiaru sprawiedliwości oraz rekompensatę dla skarżącego za krzywdę moralną spowodowaną przewlekłością postępowania.

Przy czym wysokość tej sumy pieniężnej musi być proporcjonalna do wielkości zwłoki (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2021 r., I NSP 20/21) i mieścić się w granicach od 2000 do 20 000 zł. Jednocześnie kwota zasądzana na podstawie art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość musi obejmować kwotę nie mniejszą niż 500 zł za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania, niezależnie od tego, ilu etapów postępowania dotyczy stwierdzona przewlekłość postępowania. Sąd może przyznać sumę pieniężną wyższą niż 500 zł za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania, jeżeli sprawa ma szczególne znaczenie dla skarżącego, który swoją postawą nie przyczynił się w sposób zawiniony do wydłużenia czasu trwania postępowania.

Określając wymiar przyznanej Skarżącej sumy pieniężnej, Sąd Najwyższy miał na uwadze, że w badanej sprawie postępowanie sądowe, zainicjowane odwołaniem Skarżącej (wniesionym w 2021 r.) od decyzji organu rentowego, trwało łącznie niemal 3 lata. Przewlekłość postępowania wystąpiła przy tym na jednym z jego etapów, tj. w postępowaniu apelacyjnym, i trwała ponad 1,5 roku (licząc od momentu wszczęcia postępowania apelacyjnego do momentu złożenia niniejszej skargi na przewlekłość). Jednocześnie nie ulega wątpliwości, że w rozpoznawanym przypadku nie była ona spowodowana ani materią sprawy, ani jej zawartością, ani obstrukcyjnym zachowaniem Skarżącej. Jest również niewątpliwe, że sprawa, której dotyczy skarga na przewlekłość, miała istotne znaczenie dla Skarżącej choćby z uwagi tylko na jej charakter. Przedmiotem postępowania było bowiem rozstrzygnięcie kwestii wysokości świadczenia emerytalnego. Z drugiej strony należy jednak podkreślić, że Skarżąca osiągnęła swój zasadniczy cel – to jest wydanie prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu w sprawie III AUa 275/22.

Z powyższych względów, Sąd Najwyższy uznał, że przyznana Skarżącej na podstawie art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość kwota 2000 zł w związku ze stwierdzeniem przewlekłości w sprawie jest adekwatna do wielkości zwłoki, jej przyczyn oraz niedogodności dla Skarżącej. Tym samym dalej idące żądanie skargi w tym zakresie, tj. ponad kwotę 2000 zł, należało oddalić jako pozbawione usprawiedliwionych podstaw (zob. art. 12 ust. 1 ustawy o skardze na przewlekłość).

Sąd Najwyższy nie rozstrzygnął jednocześnie w przedmiocie wniosku Skarżącej o zobowiązanie w trybie art. 12 ust. 3 ustawy o skardze na przewlekłość Sądu Apelacyjnego w Poznaniu do niezwłocznego rozpoznania sprawy apelacyjnej o sygn. III AUa 275/22, z tej przyczyny, że 20 września 2023 r. Sąd ten wydał już w tej sprawie wyrok (o oddaleniu apelacji skarżącej), który prawomocnie zakończył ww. postępowanie apelacyjne.

Mając na uwadze, że postępowanie w przedmiocie skargi na przewlekłość wniesionej w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych jest wolne od kosztów sądowych, Sąd Najwyższy w punkcie 4. sentencji orzekł o zwrocie nienależnie pobranej opłaty od skargi na przewlekłość, zgodnie z art. 80 ust. 1 w związku z art. 96 ust. 1 pkt 4 Ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1144 ze zm.).

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

(K.B.)

[ał]